

Inclusie van mensen met een
verstandelijke beperking:
*Reële mogelijkheden
zelfbepaling en participatie*

Petri Embregts

Participatie

Geplande ratificatie VN verdrag voor
rechten van mensen met beperking
in Nederland

Veranderende wet- en regelgeving
(overgang van AWBZ naar Wmo)

Zelfdeterminatie

Autonomie

Competentie

Partnerschap en verbonden voelen

Behoort participatie tot reële mogelijkheden?

- “voor mensen met een VB ontbreekt de capability om te kunnen participeren” (Kröber et al., 2013; Reinders, 2002; Schuurman, 2014)
- Drie niveaus participatie (Schuurman, 2014):
 - 3. Sociale integratie
 - 2. Functionele integratie
 - 1. Fysieke integratie
- Participatie mensen met een VB vaak beperkt tot fysieke integratie

Belemmerende factoren

Sociale netwerken

- Mensen met VB in de samenleving kunnen zich geïsoleerd en eenzaam voelen (Chenoweth & Stehlick (2004))

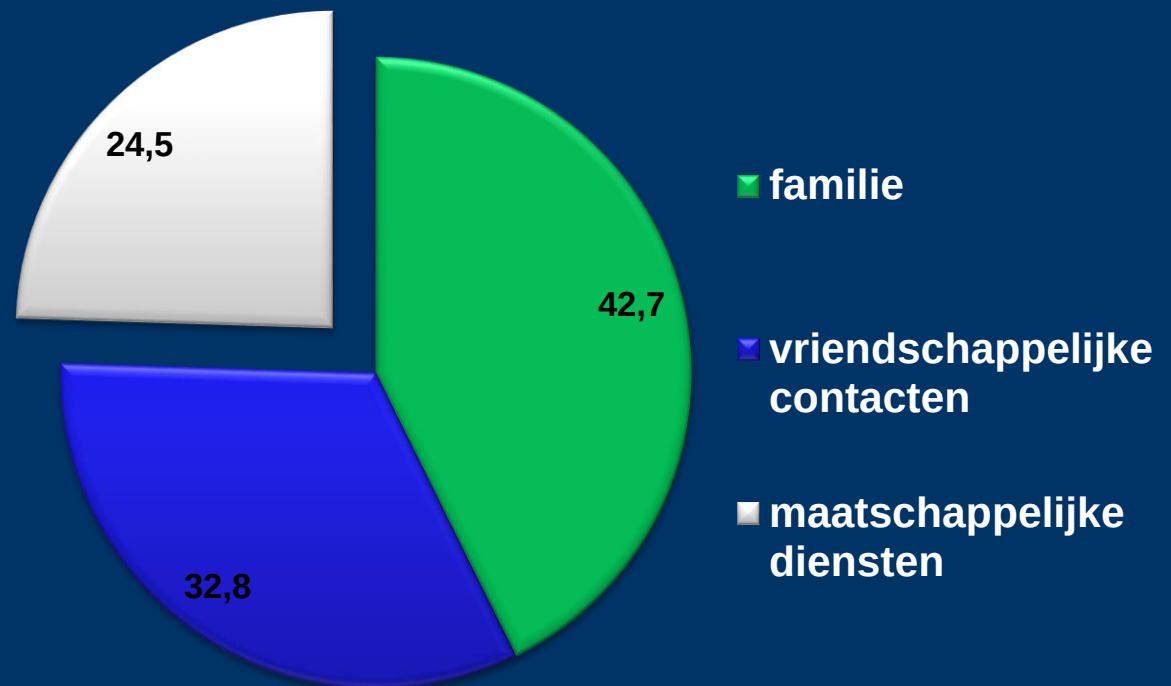
“... Verder kan ik momenteel nog niet echt mijn draai vinden in mijn huisje. (stilte) Ik heb momenteel best problemen op mijn werk.(stilte) Al met al zit mijn leven momenteel niet erg in een stijgende factor. Eh (stilte) Ik ben heel erg alleen en eenzaam, vind ik zelf. Weet je, ik kan overal wel naar toe gaan, maar alleen zoek je dat niet. Ik vind het echt heel eh...ja.. Vooral de weekenden, zoals nu, dan zit je toch weer helemaal alleen voor.(stilte) Ik mis gewoon iemand om me heen....”

Sociale netwerken

- Sociale netwerken zijn vaak klein (Lippold & Burns, 2009; Verdonschot et al., 2009).
- Professionals: belangrijke rol in het bevorderen van inclusie (Abbott & McConkey, 2006)

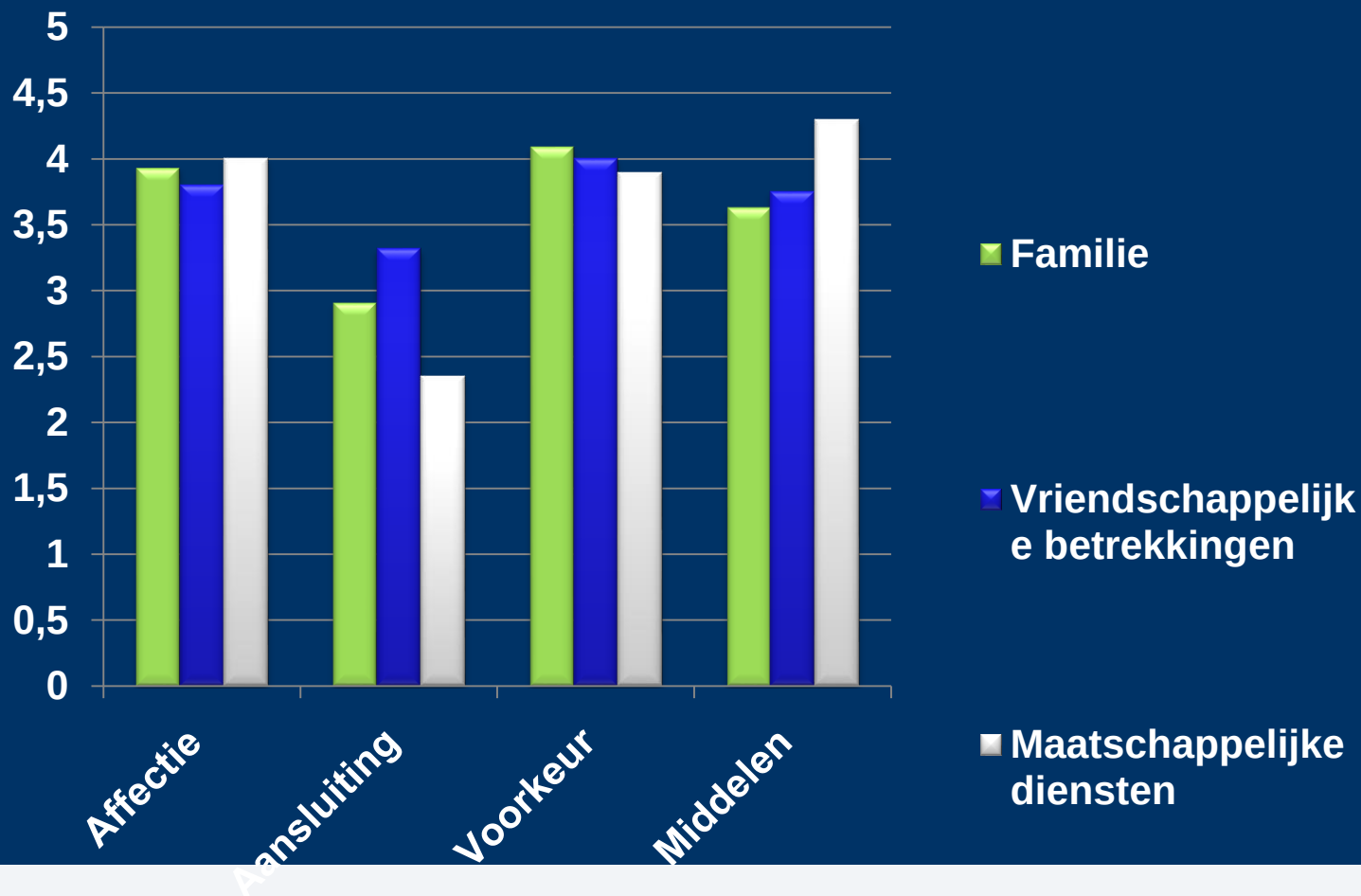
Samenstelling sociaal netwerk

(jong-volwassenen met LVB, zelfstandig wonend in de wijk)

Functionele kenmerken van netwerkleiden

(jong-volwassenen met LVB, zelfstandig wonend in de wijk)

Zelfdeterminatie

- De zelfdeterminatie theorie van Deci en Ryan (2000) beschrijft dat ieder mens een psychologische basisbehoefte heeft aan autonomie, verbondenheid en competentiebeleving
 - Voldoening van de basisbehoeften is voorwaarde voor een optimale groei van een persoon en diens welbevinden en daarmee samenhangend tot een betere kwaliteit van bestaan
- Autonomie, verbondenheid en competentie zijn belangrijke uitgangspunten in de ondersteuning en begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking

Autonomie en zelfbepaling

Wat hij zal zeggen... Baas mogen zijn over je eigen ding. Dat je het zelf mag bepalen van; ik ga zo laat naar bed of ik kom zo laat thuis. Echt regie over eigen leven. En het niet verplicht hoeven deel te nemen aan een groepsproces. Dat heeft hij als fijn ervaren.”

“Gewoon alleen m’n eigen plekje hebben een beetje, dat wil ik. Vrienden uit kunnen nodigen en niet heel de tijd leiding die de hele dag vraagt: “wie heb je op visite?” (...) En als je je eigen plekje hebt, hoef je daar niet meer op te letten. Want dan is het gewoon jouw huisje, jouw plekje, en dan moet je gewoon zelf weten wie je uitnodigt.”

Autonomie en zelfbepaling

Empowerment

- De effectiviteit van de eigen regie hangt samen met empowerment van hulpvragers
- Empowerment is een proces van versterking waarbij individuen, gemeenschappen en organisaties greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie (Van Regenmortel, 2002)
- Empowerment is veelal een aandachtspunt bij kwetsbare groepen die in een sterke afhankelijkheidsrelatie met de omgeving staan (Van Regenmortel & Embregts, 2012)

Autonomie en zelfbepaling

Behoeftes & wensen

Uit onderzoek blijkt dat cliënten zelf in staat zijn om hun behoeftes en wensen te formuleren t.a.v. de begeleiding die zij wensen om te komen tot een betekenisvolle relatie

Belangrijk volgens mensen met een verstandelijke beperking:

- Kennis van de cliënt: mogelijkheden, karakter, interesses, emotioneel welbevinden
- Ondersteuning: houding, zelfbeschikking en zelfbepaling
- Communicatie: transparant, betrouwbaar, volledige informatie verschaffen

Roeleveld, Embregts, Hendriks en van den Bogaard (2010)

Autonomie en zelfbepaling

Keuzevrijheid

Effectieve vrijheid vraagt om hulpbronnen

Competenties

De behoefte aan competentie verwijst naar de mate waarin iemand het gevoel heeft bekwaam te zijn in die dingen die hij doet.

“Hij legde het gewoon rustig uit en hij nam de tijd. Hij deed niet heel vlug van, hier heb je een blad, als je blijft, zoek het maar uit verder. En als je het niet snapte, dan legde hij het nog een keer uit, en desnoods daarna nog een keer.”

Competenties

Ervaringskennis

Opleiden tot ervaringsdeskundigen

1. Eigen ervaringen: inzicht in eigen ervaringen
2. Ervaringen delen: ervaringskennis
3. Ervaringsdeskundigheid: ervaringskennis inzetten

Werk:

- co-onderzoeker
- co-docent op de UvT
- co-presentaties

Inzet ervaringsdeskundigen: werkt het?

Resultaten bij cliënten

Toename van gevoelens van eigenwaarde, welzijn, kwaliteit van leven, empowerment, hoop en (zelf)vertrouwen, sociale netwerk, gezonde levensstijl, minder psychiatrische opnames, afname duur opnames (o.a. Bouchard et al., 2010; Bracke et al., 2008; Landers & Zhou, 2011; van Gestel-Timmermans, 2011)

“Ik ben blij dat zij er voor mij was, dat ze wist waar ik het over had, dat ze me kon begeleiden, en dat ze me de juiste informatie kon geven.”

Inzet ervaringsdeskundigen: werkt het?

Resultaten bij ervaringsdeskundigen

‘The helper principe’; helpen van anderen leidt tot gevoelens van o.a. dankbaarheid, voldoening, erkenning, interpersoonlijke competentie (o.a. Bouchard et al., 2010; Nestor & Galletly, 2008; Grant et al., 2010)

Een opleiding tot ervaringsdeskundige vergroot gevoelens van hoop, eigenwaarde en herstel (Ratzlaff et al., 2006)

“Ik probeer anderen een beetje te helpen, dat geeft mij voldoening.”

Inzet ervaringsdeskundigen: werkt het?

Ervaringsdeskundigen vs. traditionele zorg

Ervaringsdeskundigen als trainer; vergelijkbare of zelfs betere resultaten dan traditionele gezondheidszorg (o.a. Resnick & Rosenheck , 2008; Rogers et al., 2007)

Partnerschap en verbonden voelen

“Vooral helemaal niet bemoederen. Dat moeten ze niet doen nee. (...) Ja, wel als ik ze nodig heb, dat ik wel weet dat ze er voor me zijn en dat ik ze wel kan bereiken.”

“Ik vind het wel fijn dat hij wel eens langs komt. (...) Of als ik iets heb om mijn verhaal kwijt te kunnen. Dat is toch wel belangrijk, ja. Maar niet dingen uit mijn hand nemen, dat wil ik niet.”

“Een goede begeleider is iemand die (...) ideeën heeft, over hoe je iets kunt doen of kunt oplossen. (...) Niet oplossingen aandragen, maar vooral met je meedenkt, zodat je zelf ook nog iets in kunt vullen.”

Verbonden voelen

De behoefte aan relationele verbondenheid heeft betrekking op de wens om relaties op te bouwen met anderen, voor anderen te zorgen en verzorgd te worden.

Kenmerken partnerschap:

1. Gemeenschappelijk bepaalde doelen
2. Gezamenlijk keuzes maken
3. Wederzijds vertrouwen, respect en eerlijkheid, open communicatie

Samenwerking tussen mensen met een verstandelijke beperking, hulpverleners en sociale netwerken van mensen met een verstandelijke beperking

Participatie en zelfbepaling

Empowerment: zelfbepaling en partnerschap

Moeite met kiezen, beslissen & hulpvraag
Beperkt sociaal netwerk
Professionele begeleiding

stimuleren van autonomie, op basis van competenties,
vanuit verbondenheid

Verbonden voelen

Kwaliteit van zorg- en hulpverlening vindt in de meest wezenlijke vorm plaats in een betekenisvolle relatie tussen de cliënt en de hulpverlener

- Aandacht
- Verantwoordelijkheid
- Competentie

...de ander is van grote betekenis in het leven van mensen met een verstandelijke beperking om te komen tot zelfbepaling en optimale participatie

Dank voor uw aandacht!